

SOSTENIBILITAT¹

Indicacions per a la incorporació d'aquesta competència genèrica al Pla Docent de les assignatures del grau de Gestió i Administració Pública

1. Presentació

Fa exactament una dècada, el document Competències transversals de la Universitat de Barcelona va incorporar la *Sostenibilitat* com una de les competències transversals a desenvolupar en totes les seves titulacions de grau i la va concretar com la capacitat de valorar l'impacte social i mediambiental d'actuacions en el seu àmbit i la capacitat de manifestar visions integrades i sistèmiques (Universitat de Barcelona, 2008)².

El present document pretén donar algunes indicacions per a la incorporació d'aquesta competència al grau de Gestió i Administració Pública de la Facultat de Dret de la Universitat de Barcelona.

2. Definició i caracterització de la competència

Cal entendre la sostenibilitat com una forma de pensar i d'actuar respectuosa i solidària amb les persones i amb l'entorn natural i social, basada en els valors cívics i ètics de coresponsabilitat ambiental, de compromís per construir un món equitatiu i just, i de lleialtat envers les generacions futures.

Es tracta d'una competència estretament relacionada amb el compromís ètic, atès que els enfocaments sostenibles depenen en gran manera dels valors personals i socials que condicionen la presa de decisions i regeixen les actuacions individuals i col·lectives.

Desenvolupament sostenible i **sostenibilitat** són conceptes freqüentment utilitzats que presenten alguns matisos diferents. **Sostenibilitat** és un conjunt de principis operatius que fan possible una acció social determinada, atenent un conjunt de valors i responsabilitats ètiques. **Desenvolupament sostenible** és, per altra part, un procés de canvi i d'aprenentatge orientat a satisfer les necessitats actuals de les persones i de la societat sense comprometre el futur. No significa només afrontar els problemes ambientals, sinó que és, fonamentalment, un enfocament holístic, coherent i global, que integra també aspectes econòmics i socials. El concepte més representatiu de desenvolupament sostenible és el concepte ecològic de resiliència, que es refereix a la capacitat que tenen els sistemes ecològics, socials i econòmics d'adaptar-se al canvi i a

¹ Bona part de la informació continguda en aquest protocol es basa en el capítol «Sostenibilitat» de Teresa Tilló i Rosa Sayós, dins R. Sayós (coord.) (2013). *Competències transversals a les titulacions de grau de la Universitat de Barcelona. Orientacions per al seu desenvolupament*. Barcelona: ICE – Octaedro, pp.13-21. <http://hdl.handle.net/2445/53669>

² UNIVERSITAT DE BARCELONA, VICERECTORAT DE POLÍTICA DOCENT (2008) *Competències transversals de la Universitat de Barcelona*. <http://hdl.handle.net/2445/2941>

les fluctuacions externes. Per tant, no estem davant d'un concepte estàtic sinó d'un concepte que comporta un procés de canvi i de conscienciació en pro del bé comú.

L'educació per al desenvolupament sostenible ha d'anar dirigida a tothom i ha d'integrar els principis, els valors i les pràctiques del desenvolupament sostenible en totes les facetes de l'educació i l'aprenentatge. El seu objectiu és aconseguir que la persona desenvolupi competències que incorporin coneixements, procediments, habilitats i valors relacionats amb el respecte al món en què vivim, tant pel que fa al medi ambient com pel que fa a la igualtat.³

La introducció de l'educació per al desenvolupament sostenible en l'educació reglada, i així mateix en el cas dels estudis universitaris, comporta una reorientació dels programes educatius per afavorir l'augment de coneixement sobre el tema, amb la qual cosa es fomentaria la conscienciació de la ciutadania i la capacitació de tots els sectors de la societat, incloent-hi l'empresarial i el polític.

A la universitat cal treballar amb una visió ampla, des d'una realitat complexa, interdependent i interactiva, per poder entendre i comunicar els reptes de la sostenibilitat i provocar canvis en la societat. Tot i que, actualment, la societat ha pres progressivament consciència de la necessitat d'un canvi de valors socials i culturals que modifiqui el nostre estil de vida i garanteixi un desenvolupament sostenible, cal prendre mesures per tal de fomentar actituds i valors que facin possibles aquests canvis i inculcar als estudiants coneixement i capacitat per detectar comportaments contraris al desenvolupament sostenible

Dimensions que cal considerar. La sostenibilitat es basa en tres dimensions: l'ambiental, la social i l'econòmica.

La **dimensió ambiental** s'orienta a la preservació de la biodiversitat i té relació amb temes tan importants, com l'aigua o els residus, que afecten tots els països. L'impacte de l'ésser humà en conjunt sobre el medi natural supera la capacitat del planeta per generar recursos i per transformar i reutilitzar els residus, per la qual cosa resulta imprescindible i urgent capgirar aquesta tendència.

La **dimensió social** incideix en qüestions com els drets humans, la igualtat d'oportunitats, la salut i la seguretat de les persones o la no discriminació per motius ètnics, culturals i de gènere. L'objectiu és assegurar que les necessitats vitals de tota la població puguin ser ateses i organitzar la societat humana de forma justa.

El **factor econòmic** és un regulador per aconseguir els objectius de sostenibilitat. En aquesta dimensió s'han d'afrontar qüestions com l'ocupació, la reducció de la pobresa o la responsabilitat de les empreses. La crisi econòmica i la recessió que afecten el món actual obliguen a reconsiderar el model econòmic vigent, i a introduir canvis en les nostres maneres de produir i de consumir que afectaran tots els àmbits de la societat.

De fet, moltes de les problemàtiques relacionades amb el desenvolupament sostenible, com per exemple, les onades migratòries, el canvi climàtic, la propagació d'algunes epidèmies o l'impacte urbanístic són de tal amplitud que afecten transversalment tots tres àmbits.

³ *Pla d'Aplicació Internacional de la Dècada de les Nacions Unides d'Educació per al Desenvolupament Sostenible* (Unesco, 2005b: 5)

En el marc de l'educació per al desenvolupament sostenible, caldrà reorientar els programes educatius per augmentar el coneixement i la consciència de la ciutadania sobre totes aquestes complexes qüestions que afecten l'equilibri del planeta. En el ben entès, però, que per corregir els desequilibris no n'hi haurà prou amb una reforma de l'educació, sinó que tots els sectors de la societat hi hauran d'invertir esforços intensos i prolongats.

3. Com afavorir la sostenibilitat. El rol del professorat.

La introducció de l'educació per al desenvolupament sostenible en els currículums dels graus s'ha de fer des d'un enfocament multidisciplinari i integrador que contempli entre els continguts d'aprenentatge de les assignatures els aspectes ambientals, socials, econòmics, així com els components ètics i emocionals que també incorpora la competència.

Alguns aspectes a tenir en compte a l'hora de reformular continguts acadèmics per introduir l'educació per a la sostenibilitat en el currículum, i que podrien orientar els treballs que es realitzen en les assignatures dels graus serien:

- Identificar quins són els aspectes de l'educació per al desenvolupament sostenible que volem treballar en les nostres assignatures i incorporar-los als continguts del pla docent.
- Demanar als estudiants que s'impliquin en els programes docents de les assignatures per definir temes, reptes i actuacions en relació als problemes de sostenibilitat locals i mundials.
- Facilitar el coneixement dels reptes de sostenibilitat mundial i promoure l'opinió fonamentada i crítica sobre els problemes ambientals, en relació amb el context social i cultural, així com amb la salut i l'economia.
- Potenciar una metodologia interdisciplinària i transversal que permeti integrar coneixements i viure la complexitat.
- Impulsar que els estudiants realitzin treballs i seminaris interdisciplinaris sobre educació per a la sostenibilitat, i posar a la seva disposició materials relatius a problemes de sostenibilitat a nivell regional i mundial.
- Oferir oportunitats perquè els estudiants considerin els seus valors i les seves actituds respecte als problemes de sostenibilitat de la localitat o de zones properes.
- Potenciar accions de prevenció i bones pràctiques en relació al medi, que condueixin a un desenvolupament sostenible.
- Afavorir els coneixements sobre les associacions i les xarxes en què s'organitza la societat civil, així com les tecnologies de la informació i la comunicació, atès que són una eina molt important en el desenvolupament sostenible. Tant les associacions com les xarxes de comunicació són útils per establir vincles de cooperació entre la població de diferents països, difondre missatges de sostenibilitat i influir en els organismes oficials.

L'ús de metodologies participatives com l'anàlisi de casos, la resolució de problemes, el treball per projectes i l'aprenentatge col·laboratiu, així com l'organització

d'exposicions orals, debats, seminaris i fòrums, facilita la introducció de temes relacionats amb el desenvolupament sostenible: salut ambiental, alimentació saludable, estils de vida, educació per al consum, seguretat, presa de decisions en la remodelació i construcció dels edificis o maneres de portar a terme les activitats docents, per posar-ne només alguns exemples.

Es considera de gran interès la inclusió dels principis de sostenibilitat en els treballs que es realitzen al llarg del curs i, en especial, en el pràcticum i en el treball de grau.

El que cal és proporcionar als estudiants coneixements i procediments fonamentats científicament que els permetin assolir els objectius de sostenibilitat, els ajudin a desenvolupar el pensament crític, els motivin a adoptar actituds responsables i a actuar de forma adient per incorporar els principis de la sostenibilitat a la seva vida personal i al seu exercici professional.

4. Nivells de desenvolupament de la competència

Els àmbits a treballar vinculats amb la introducció de la sostenibilitat en las assignatures podrien ser: 1) coneixements relacionats amb l'educació per a la sostenibilitat; 2) pensament sistèmic; 3) emocions; 4) valors i ètica; 5) acció.

Pel que fa als nivells de desenvolupament de la competència, en un **nivell inicial** s'espera que l'estudiant desenvolupi una actitud respectuosa amb el seu entorn i sigui capaç d'identificar els reptes i els problemes del desenvolupament sostenible; en el **nivell intermedi**, que analitzi situacions o resolgui problemes aplicant criteris de sostenibilitat; i en el **nivell avançat**, que planifiqui i dugui a terme actuacions coherents amb els principis de l'educació per a la sostenibilitat.

Els resultats d'aprenentatge que s'espera que els estudiants assoleixin en cadascun dels cinc àmbits esmentats, distribuïts per nivells competencials, queden recollits a la taula següent.

Taula 1. Nivells de desenvolupament de la competència de sostenibilitat

Nivell	Resultats d'aprenentatge	Evidències per a l'avaluació
<p>Nivell 1</p> <p>Actitud de respecte amb l'entorn i capacitat d'identificar reptes i problemes del desenvolupament sostenible</p>	<ol style="list-style-type: none"> Prendre consciència dels reptes, desafiaments i problemes del desenvolupament sostenible i adquirir-ne coneixements rellevants. Entendre la naturalesa sistèmica dels problemes que afecten la sostenibilitat i saber identificar les seves diferents parts. Mostrar motivació per implicar-se en les propostes educatives relacionades amb el desenvolupament sostenible. Reconèixer els propis valors i els de la societat en què es viu, relacionar-los amb els valors de la sostenibilitat i reflexionar sobre els possibles canvis que s'han de portar a terme. Reflexionar críticament al voltant del propi estil de vida i de les pròpies eleccions. 	<ul style="list-style-type: none"> Comentaris d'articles, notícies, pàgines web, etc., que tracten del desenvolupament sostenible Anàlisi de casos Participació en debats Elaboració de propostes d'actuació

<p>Nivell 2</p> <p>Capacitat d'analitzar situacions i de resoldre problemes aplicant criteris de sostenibilitat</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Comprendre els objectius i principis de l'educació per a la sostenibilitat, integrar-los en el propi àmbit de coneixement i tenir-los presents en la realització i comunicació dels treballs acadèmics. 2. Enfrontar-se a situacions o problemes globals i analitzar com es produeixen les interaccions entre els seus diferents components. 3. Implicar-se activament en projectes de sostenibilitat realitzats en equip i desplegar habilitats per motivar els membres de l'equip. 4. Desplegar un pensament crític en relació al desenvolupament sostenible. 5. Identificar solucions a problemes de sostenibilitat en el seu entorn més proper i en aquells temes més directament relacionats amb l'assignatura. 6. Promoure en el seu entorn propostes i actuacions coherents amb el desenvolupament sostenible. 	<ul style="list-style-type: none"> • Comentaris d'articles, notícies, pàgines web, etc., que tracten del desenvolupament sostenible • Anàlisi de casos • Participació en debats • Cine-fòrum i discussió de documentals • Elaboració de propostes d'actuació
<p>Nivell 3</p> <p>Planificació i aplicació d'actuacions coherents amb els principis de l'educació per a la sostenibilitat</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Dissenyar i planificar actuacions per afrontar els problemes que amenacen el desenvolupament sostenible i contribuir a resoldre'ls, tenint en compte totes les seves dimensions. • Confrontar i apreciar la diversitat (biològica, social, cultural) i considerar-se a ells mateixos com a agents per ampliar les opcions de canvi i desenvolupament. • Adoptar una actitud proactiva per engrescar els altres en projectes d'educació per al desenvolupament sostenible i buscar col·laboracions i suports externs. • Reconèixer els valors d'altres persones i de societats diferents de la nostra per entendre i acceptar la seva concepció del món. • Participar en accions a favor de la sostenibilitat en el seu entorn acadèmic o social. 	<ul style="list-style-type: none"> • Comentaris d'articles, notícies, pàgines web, etc., que tracten del desenvolupament sostenible • Anàlisi de casos • Participació en debats • Cine-fòrum i discussió de documentals • Elaboració de propostes d'actuació • Disseny de projectes

5. Itinerari

En el Pla d'Estudis del grau de GAP, la competència de sostenibilitat està adjudicada a diverses assignatures i/o matèries repartides al llarg dels quatre cursos. Aquestes assignatures s'encarregaran de treballar els diferents nivells de desenvolupament de la competència i es responsabilitzaran de la seva avaluació.

L'itinerari que se seguirà per assegurar la progressió de la competència serà el que queda reflectit a la taula 2.

Taula 2. Exemple d'itinerari de desenvolupament competencial

Semestre 1	Semestre 2	Semestre 3	Semestre 4	Semestre 5	Semestre 6	Semestre 7
Nivell I Tractament de la Informació a l'Administració Pública						
		Nivell I Hisenda Pública		Nivell II Polítiques Públiques	Nivell II Activitat Administrativa II	Nivell III Serveis Públics

6. Avaluació

L'avaluació de la competència de sostenibilitat es realitzarà en el marc de les assignatures que la tenen incorporada al Pla Docent. El progrés en el desenvolupament de la competència de sostenibilitat ha de respondre a una informació precisa, fiable i que es pugui posar al dia regularment.

Es portarà a terme una avaluació continuada, formativa i formadora, plantejada com una activitat d'aprenentatge més, que permeti regular-ne el desenvolupament i es potenciaran processos d'autoavaluació i de coavaluació.

Els indicadors o criteris d'avaluació, relacionats amb els resultats d'aprenentatge esperats en cada nivell de desenvolupament de la competència, han de permetre valorar la qualitat dels resultats aconseguits i fer un seguiment del procés realitzat. Els qüestionaris de valoració, les llistes de control (*checklist*), les rúbriques i les carpetes d'aprenentatge seran d'una gran utilitat com a instruments d'avaluació.

Caldrà definir si la valoració de la competència tindrà un percentatge en la nota final de l'assignatura.